

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ

У статті розкрито сутність, місце та значення педагогічного супроводу в освітньому процесі сучасного навчального закладу. Виділено різні види такого супроводу.

Ключові слова: супровід, наукова категорія, суб'єктність, допомога, саморозвиток, особистість.

В умовах реалізації особистісно орієнтованої моделі освіти значно підвищується необхідність надання кваліфікованої допомоги кожному її учаснику з боку вчителя чи викладача. Таку допомогу доцільно організовувати у вигляді відповідного педагогічного супроводу. У свою чергу, це вимагає чіткого визначення суті цього феномена.

Як свідчить аналіз наукової літератури, деякі вчені (Т. Анохіна, В. Богословський, О. Газман, Є. Казакова, Т. Ксензова, Л. Новикова, С. Ожегов, Н. Радіонова, Ю. Слюсарев) у своїх працях висвітлили власну точку зору щодо трактування поняття “педагогічний супровід”. Утім, неоднозначність тлумачення цього поняття зумовлює необхідність продовжити дослідження.

Мета статті – на основі аналізу наукової літератури розкрити сутність педагогічного супроводу як наукової категорії.

Як зазначається в довідковій літературі, термін “супровід” походить від слова “супроводжувати”, тобто служити додатком, доповненням до чого-небудь [7]. На думку І. Липського, супровід розвитку людини являє собою її взаємодію з іншими людьми, що забезпечує розвиток цієї особи в різноманітних особистих та соціальних ситуаціях [6].

Щодо педагогічного супроводу, то встановлено, що цей термін почали використовувати в науковій літературі у 90-х рр. ХХ ст. Однією з перших дослідниць на пострадянському просторі цей термін використала у своїй праці Є. Казакова [4; 5], запозичивши його з педагогічних праць зарубіжних авторів.

У свою чергу, введення цього поняття в зарубіжну педагогіку пов'язане з необхідністю відображення сутності гуманістичних психолого-педагогічних практик, у яких застосовувались недирективні методи педагогічного впливу на підростаючу особистість (фасилітація, тьюторство, супервізія, коучинг тощо) з метою розкриття її самості, суб'єктності [12, с. 84]. Творчо опрацьовуючи ідеї зарубіжних авторів, Є. Казакова обґрунтувала необхідність педагогічного супроводу процесу саморозвитку, становлення суб'єктності дитини, сприймаючи цей феномен як взаємодію двох її учасників: того, хто реалізує цей супровід (тобто педагога), і того, кого супроводжують з метою полегшення процесу вирішення ним наявних освітніх чи життєвих проблем. У цьому сенсі така взаємодія наближується до таких феноменів, як співдія, допомога, підтримка [4].

Позицію дослідниці стосовно визначення сутності педагогічної підтримки поділяють також такі автори, як Н. Радіонова, А. Тряпціна [8] та ін. Є. Ісакова й Д. Лазаренко зауважують, що під супроводом у педагогіці розуміють: “особливий вид взаємодії з метою створення сприятливих умов розвитку суб'єктів взаємодії”; “метод, який забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору” [3]. На думку М. Рожкова, педагогічний супровід – це свого роду метод, що являє собою сприяння вихованцю в процесі подо-

лання проблем, організації соціальних взаємин, внутрішніх взаємин з собою та навколишнім світом [9]. Б. Вульфів стверджує, що цей феномен являє собою процес, спрямований на розвиток ініціативи й стимулювання соціальної активності молоді [2].

Як цілком слушно констатує С. Ускова, деякі науковці зводять педагогічний супровід до окремих компонентів педагогічного процесу: певної освітньої стратегії, технології, методики навчання чи виховання тощо. Однак останніми роками серед учених дедалі більшого поширення набуває позиція, відповідно до якої педагогічний супровід сприймається не як компонент педагогічного процесу, а як різновидність самого навчально-виховного процесу, що має свій унікальний педагогічний сенс та суттєво відрізняється від традиційного розуміння процесів навчання, виховання й освіти. Сутність і своєрідність цього феномена проявляється в необхідності надання допомоги дітям і молодим людям у їхньому саморозвитку й особистісному становленні [12, с. 84].

Наприклад, у руслі такого нового розуміння поняття педагогічного супроводу висловлює свою думку М. Шакурова. Відзначаючи необхідність спрямування такого супроводу на саморозвиток особистості, авторка відзначає його допоміжний характер відносно “самобуття” людини. Конкретизуючи свої погляди, дослідниця пояснює, що педагогічний супровід – це не процес формування й розвитку дитини, а “допоміжний процес становлення й розвитку соціокультурної ідентичності особистості, що має конкретні завдання й забезпечує основний процес необхідними ресурсами та структурами” [13, с. 11].

Певною мірою аналогічні думки висловлює Т. Сапожнікова, яка визначає педагогічний супровід як двобічний процес, один бік якого спрямований “на створення умови для розширення досвіду взаємодії з соціальними цінностями”, а інший – на розвиток рефлексивно-прогностичних здібностей особистості [10, с. 9].

Л. Тарита теж зауважує, що педагогічний супровід розвитку особистості є альтернативою для процесу розвитку людини, який спрямовується зовні. У свою чергу, необхідність впровадження педагогічного супроводу в педагогічний процес сучасного навчального закладу авторка аргументує такими позиціями:

- поширення гуманістичної концепції освіти;
- орієнтація на саморозвиток особистості як унікальної цінності;
- необхідність опори на внутрішній потенціал будь-якої системи, в тому числі й людини як унікальної живої системи;
- відкриття нових можливостей індивідуалізації й диференціації в освіті, що забезпечують її право на вибір [11].

За Є. Александровою, педагогічна підтримка – це “тип педагогічної діяльності, сутність якого полягає як у превентивному процесі навчання дитини самостійно планувати свій життєвий шлях і індивідуальний освітній маршрут, організовувати життєдіяльність, вирішувати проблемні ситуації, так і в перманентній готовності адекватно відреагувати на ситуації його емоційного дискомфорту” [1].

На основі аналізу наукової літератури С. Ускова визначила такі основні сенси феномена педагогічного супроводу:

- супровід самовизначення та творчої діяльності особистості;
- супровід розвитку суб’єктності (формування компетентності) людини та якості її продуктивної діяльності як суб’єкта;
- супровід як процес, що сприяє особистісному розвитку індивіда та його міжособистісній взаємодії відповідно до суспільно визначених норм;
- супровід соціальної адаптації людини та самостійного виконання нею соціальних вимог [12, с. 85–86].

Як підкреслює Є. Александрова [1], існують різні види супроводу. Так, за ступенем участі дорослого виділяють:

- безпосередній супровід (реалізується в процесі педагогічного спілкування, причому характерною особливістю цього підвиду є відсутність у мові вчителя фраз, що містять підтекст, а також спостерігається звернення до конкретної особи, а не до класу в цілому. Метою такого супроводу є конструктивний спільний пошук шляхів виходу із наявної складної ситуації);

- опосередкований супровід (здійснюються опосередковано, наприклад за допомогою використання різних текстів (билин, прислів'їв або приказок тощо), що дає змогу підштовхнути людину до самостійного вирішення проблеми, не принижуючи її почуття гідності).

За часом надання виокремлюють такі види супроводу:

- випереджальний (учні отримують від педагога інформацію для роздумів ще до виникнення проблеми в реальному житті);

- своєчасний (супровід здійснюється безпосередньо в той момент, коли особа відчуває потребу в допомозі);

- попереджувальний (реалізується після того, як у житті особи відбулася подія, яка здатна спричинити нову проблему, а тому цей супровід має на меті “нівелювати первісний стрес і зняти напруженість для того, щоб учень зміг адекватно розглянути ситуацію”).

За тривалістю виділяють такі види супроводу:

- одноразовий (забезпечується у випадку, коли педагог упевнений, що дитина здатна сама впоратися з проблемою і їй потрібен тільки початковий імпульс до дій);

- пролонгований (здійснюється в тому випадку, коли дитина тривалий час не може самостійно впоратися з проблемою, незважаючи на його практично щоденні звернення за допомогою до педагога);

- дискретний (реалізується час від часу, тоді, коли педагог бачить потребу в тактовному коригуванні розвитку наявної ситуації).

Висновки. Отже, в руслі дослідження під педагогічним супроводом розуміється вид педагогічного процесу, спрямований на саморозвиток і самореалізацію людини як індивідуальності, надання їй допомоги у вирішенні існуючих проблем. Також можна підсумувати, що педагогічний супровід має вагомі переваги перед традиційними моделями навчання й виховання особистості, спонукаючи її до активного саморозвитку як значною мірою автономного суб'єкта педагогічної взаємодії. У подальшому планується розробити модель педагогічного супроводу для студентів інженерних вишів.

Список використаної літератури

1. Александрова Е. А. Виды педагогической поддержки и сопровождения индивидуального образования [Электронный ресурс] / Е. А. Александрова. – Режим доступа: http://www.isiksp.ru/library/aleksandrova_ea/aleks-000001.html.

2. Вульф Б. З. Педагогическое сопровождение: явление и процесс / Б. З. Вульф // Мир образования – образование в мире. – 2006. – № 2. – С. 43–53.

3. Исакова Е. К. К определению понятия “педагогическое сопровождение” [Электронный ресурс] / Е. К. Исакова, Д. В. Лазоренко. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105510.doc.htm.

4. Казакова Е. И. Теоретические основы развития бщеобразовательной школы (системно-ориентационный подход) : автореф. дис. ... пед. наук / Е. И. Казакова. – Санкт-Петербург, 1995. – 32 с.

5. Казакова Е. И. Педагогическое сопровождение. Опыт международного сотрудничества / Е. И. Казакова. – Санкт-Петербург, 1995. – 186 с.

6. Липский И. А. Педагогическое сопровождение развития личности: теоретические основания / И. А. Липский // Теоретико-методологические проблемы современного воспитания : сб. науч. тр. – Волгоград, 2004. – С. 280–287.
7. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – Москва : Азбуковник, 1999. – 944 с.
8. Радионова Н. Ф. Исследование проблем высшего педагогического образования как путь совершенствования многоуровневой подготовки специалиста в сфере образования / Н. Ф. Радионова, А. П. Тряпицына // Подготовка специалиста в области образования: Научно-исследовательская деятельность в совершенствовании профессиональной подготовки : монография. – Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 1999. – Вып. VII. – С. 7–17.
9. Рожков М. И. Педагогическое обеспечение работы с молодежью: Юногика / М. И. Рожков. – Москва : Владос, 2008. – 264 с.
10. Сапожникова Т. М. Педагогическое сопровождение жизненного самоопределения старшеклассников : автореф. ... дис. д-ра наук / Т. М. Сапожникова. – Ярославль, 2010.
11. Тарита Л. Г. Методическое сопровождение инновационных процессов у управлении районной образовательной системой : автореф. ... канд. пед. наук / Л. Г. Тарита. – Санкт-Петербург, 2001. – 21 с.
12. Ускова С. А. Сопровождение как базовая категория современной педагогики: теоретическое обоснование / С. А. Ускова // Человек и образование. – 2013. – № 2 (35). – С. 84–88.
13. Шакурова М. В. Педагогическое сопровождение становления и развития социокультурной идентичности личности школьников : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / М. В. Шакурова. – Москва, 2007. – 47 с.

Стаття надійшла до редакції 07.08.2014.

Головко В. А. Педагогическое сопровождение как научная категория

В статье раскрыты сущность, место и значение педагогического сопровождения в образовательном процессе современного учебного заведения. Выделены различные виды такого сопровождения.

Ключевые слова: *сопровождение, научная категория, субъектность, помощь, саморазвитие, личность.*

Golovko V. Pedagogical Support as a Scientific Category

The article reveals the essence of the place and importance of pedagogical support in the educational process of the modern school. Distinguish different types of such escorts.

In the context of the implementation of individually oriented education model significantly increases the need for skilled care each participant by a teacher or instructor. Such assistance is advisable to organize as appropriate pedagogical support. In turn, this requires a clear definition of the essence of the phenomenon.

As the analysis of the scientific literature, some scholars (T. Anokhin, B. Theology, A. Gazman, E. Kazakov, T. Ksenzova, L. Novikova, S. Ozhegov, N. Radionova, Yu Slyusarev) in his writings lit own views on the interpretation of the concept of “pedagogical support.” However, the ambiguity of interpretation of this concept is the need for continuing research.

In turn, the need to introduce this concept in foreign upbringing was due to the need to reflect the essence of humanistic psychological and pedagogical practices, which used non-legislative methods of pedagogical influence on the younger person (facilitation, tyutorstvo, supervision, coaching tosho) to demonstrate its self, subjectivity.

However, in recent years among scientists is a growing position, according to which pedagogical support is not seen as a component of communication, as well as diversity of the educational process that has its own unique pedagogical sense and is significantly different from the traditional understanding of the processes of training and education.

Key words: *support, scientific category, subjectivity, help, self-development, personality.*